

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «РІДНА ШКОЛА»
AUTONOMOUS UNIVERSITY OF ZACATECAS (MEXICO)
EUROPEAN INSTITUTE OF FURTHER EDUCATION (EIDV) (SLOVAKIA)
ISRAEL TRAUMA COALITION (ISRAEL)
Sky Tel OÜ (Estonia)

DOI <https://doi.org/10.59647/978-617-520-999-8/1>

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VII Міжнародної конференції

**Актуальні проблеми освітнього
процесу в контексті європейського вибору України**

14 листопада 2024 року

Київ
Видавництво Ліра-К
2025

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського національного університету будівництва і архітектури
(протокол № 27 від 29 листопада 2024 р.)*

Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України: матеріали VII Міжнародної конференції (14 листопада 2024 року). – Київ : Видавництво Ліра-К, 2025. – 728 с.

ISBN 978-617-520-999-8

У матеріалах VII Міжнародної конференції «Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України» висвітлюються актуальні питання професійної (професійно-технічної) освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід; психолого-педагогічне забезпечення освітнього процесу; сучасні виклики; сучасні проблеми викладання інженерно-технічних та гуманітарних дисциплін.

Матеріали конференції розраховані на науково-педагогічних, наукових працівників у галузі педагогіки, психології, соціології, викладачів, аспірантів, студентів, а також на соціальних педагогів, соціологів, практичних психологів і соціальних працівників.

*За зміст поданих матеріалів несуть відповідальність
їх автори.*

УДК 37.09

УДК 796.332.015.14'06

Човнюк Юрій Васильович,

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання і спорту*

Київського національного університету

будівництва і архітектури;

Холодов Володимир Володимирович,

здобувач вищої освіти навчальної групи ФВСм-23

Київського національного університету

будівництва і архітектури

РОЛЬ КОГНІТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ КРИТЕРІЇВ ВІДБОРУ ТА ОРІЄНТАЦІЇ СПОРТСМЕНІВ РІЗНИХ ВІКОВИХ КАТЕГОРІЙ ІГРОВИХ КОМАНДНИХ ВИДІВ СПОРТУ

В наш час повноцінна психодіагностика і практичне застосування отриманих даних в процесі відбору, змагальній діяльності та в навчально-тренувальному процесі юних спортсменів різного віку все ще є резервом, що здатен суттєво підвищити ефективність підготовки спортивного резерву у ігрових командних видах спорту (ІКВС). Не виключенням є і вивчення когнітивної сфери гравців, брак уваги до якої призводить до зниження прогностичної цінності висновків про їх потенційні можливості, а також негативного впливу на ефективність підготовки за окремими напрямками і насамперед тактико-технічним. З метою визначення рівня сформованості ряду когнітивних здібностей юних спортсменів різного віку були проведені відповідні діагностичні заходи, що дозволили встановити динамічні характеристики змін окремих когнітивних показників на різних етапах підготовки. Два тести, що використовувались під час діагностики, показали узгоджені між собою результати в частині визначення вікових меж, де спостерігається стабілізація темпів приросту досліджуваних показників. Отримані дані можуть використовуватись в якості критеріїв оцінки ступеню придатності юного спортсмена (гравця) ІКВС до ефективного функціонування в межах спортивної діяльності на конкретному етапі багаторічної підготовки. Ігрова діяльність у ІКВС та, відповідно, і процес підготовки до неї вимагає від спортсменів прояву на відповідному рівні широкого кола різноманітних фізичних, психологічних та психофізіологічних якостей та здібностей. До основних характеристик ІКВС слід віднести нерівномірність рівня інтенсивності ведення змагальної боротьби, необхідність швидкого

приспособлення до різних тактичних ситуацій, а також значну кількість об'єктів, що необхідно контролювати та враховувати в процесі оцінки ігрових ситуацій та прийняття тактичних рішень. Все зазначене, окрім специфічних вимог до функціонального стану та фізичної підготовленості, також обумовлює значущість високо розвинутої когнітивної сфери гравця команди. Ефективне функціонування гравця в межах змагальної діяльності не можливе без високого рівня всіх основних параметрів уваги, оперативного мислення та пам'яті [3;5; 9-11]. Не дивлячись на те, що за останні декілька десятиріччів в сфері спортивної психології накопичена чимала кількість достатньо фундаментальних наукових праць, в яких розкривається не тільки роль та значення психологічної складової в процесі оцінки придатності спортсмена до досягнення успіху на високому рівні, а й особливості впливу його когнітивних здібностей на ефективність підготовки та виступів на змаганнях, вивчення особливостей когнітивної сфери в окремих ІКВС (і, зокрема, у футболі) не втратила своєї актуальності і є ще не достатньо дослідженою [8-13].

Через низку причин, проблематика діагностики та розвитку когнітивних здібностей спортсменів не тільки і сьогодні залишається актуальною, а й, через низку факторів, набуває ще більшого значення. З одного боку, інтенсифікація змагальної діяльності детермінує комплексне підвищення вимог до можливостей спортсменів ІКВС, а з іншого – інтернет-залежність як масове явище негативно впливає, в першу чергу, на психологічне здоров'я юних спортсменів загалом та характеристики їх когнітивної сфери зокрема [1; 11; 12]. В зв'язку з чим, вкрай важливим є перманентна, системна і комплексна оцінка когнітивних здібностей спортсменів на різних етапах багаторічної підготовки. Врахування психодіагностичних даних в цілому і показників рівня сформованості різних когнітивних здібностей зокрема в процесі відбору та при визначенні ігрового амплуа гравця ІКВС сприятиме більш якісній оцінці його ігрового потенціалу та відповідно підвищенню прогностичної точності визначення перспектив в досягненні успіху на етапі максимальної реалізації можливостей спортсмена.

Ефективність відбору, як відомо, залежить від повноти реалізації специфічних принципів, серед яких чи не найголовнішим виглядає принцип комплексності. Всебічна оцінка різних сторін підготовленості спортсмена в межах комплексного підходу в процесі визначення рівня придатності спортсмена до занять тим чи іншим видом спорту на першому етапі багаторічної підготовки і прогнозування потенційних можливостей виходу

спортсмена на найвищий рівень на наступних етапах справедливо вважається основною передумовою ефективної спортивної підготовки [2; 3; 6].

Роль та значення психологічної складової в контексті досягнення успіху у спортивній діяльності вивчалась багатьма вітчизняними і зарубіжними науковцями [2; 3; 9; 13]. Проблематика наукових досліджень в спортивній психології охоплює всі аспекти підготовки спортсменів: від відбору і побудови навчально-тренувального процесу до реалізації власних можливостей у змагальній діяльності. Серед різних тем, що представлені в спеціальних літературних джерелах, особливості діагностики та розвитку когнітивних здібностей спортсменів займають доволі помітне місце і є предметом уваги багатьох авторів [4; 5; 8-13]. Так, зокрема, станом на сьогодні існує достатньо матеріалів, що висвітлюють особливості та значення процесу мислення, пам'яті та уваги в тренуваннях та під час змагальної діяльності, в ІКВС побудовані моделі когнітивної сфери спортсменів високої кваліфікації. Також є данні щодо впливу фізичної активності на формування когнітивних здібностей, що підкріплюються результатами порівняльного аналізу діагностики юних спортсменів і юнаків, які не займаються спортом [8-12]. Разом з тим, досліджень, що були б присвячені оцінці когнітивної сфери саме юних спортсменів різного віку в ІКВС загалом все ще недостатньо. Крім того, не дивлячись на значну кількість наукових досліджень, що розкривають особливості оцінки та врахування психологічних показників спортсмена в процесі відбору, слід відзначити, що на практиці тренери, як правило обмежуються, в залежності від етапу багаторічної підготовки, або тільки оцінкою фізичних здібностей та рівня володіння технічними прийомами, або додатково ще визначають рівень тактичної підготовленості. Оскільки врахування психологічної складової підготовленості спортсмена і само по собі є важливим фактором ефективності відбору, а з огляду на тісний взаємозв'язок психологічних здібностей з іншими видами підготовленості, ще й негативно позначається на якості оцінки та прогнозуванні росту техніко-тактичної майстерності та фізичної підготовленості. Наприклад, особливості когнітивної сфери юних гравців, рівень поточної сформованості та перспективи розвитку значною мірою визначають рівень тактичного мислення зокрема і тактичної підготовленості загалом. Тому метою даної роботи було детальне дослідження рівня сформованості когнітивних здібностей юних спортсменів ІКВС різного віку.

З метою визначення рівня сформованості ряду когнітивних здібностей були використані два тести. Тест Шульце, що призначений для діагностики

властивостей переключення та розподілу уваги, темпу сенсомоторних реакцій, а також оперативної пам'яті, а також тест Струпа, що дозволяє оцінити такі когнітивні здібності, як увага, зосередженість, гнучкість мислення та гальмування. Дослідження проводились на базі ДЮСШ, які спеціалізуються у футболі в Україні, із залученням 7 команд різного віку: від 11 до 17 років (від U-11 до U-17). Всі команди, що взяли участь в дослідженнях, сформовані в результаті двоступеневого відбору.

Резюмуючи результати психодіагностики в цілому, можемо констатувати підтвердження даних про те, що гравці на етапі початкової та на початку попередньої базової підготовки мають об'єктивно не достатньо сформовану когнітивну сферу і низькі показники уваги, гнучкості мислення, концентрації та оперативної пам'яті, які не дозволяють їм ефективно діяти в умовах інтенсивної ігрової діяльності та потребують відповідної методики тренування, що характеризується широким використанням ігрового методу, помірним дозуванням в частині об'єму та інтенсивності, а також індивідуалізованим підходом при поясненні матеріалу. Зафіксована стабілізація рівня розвитку когнітивних здібностей у віці 14-17 років може свідчити про те, що в цьому віці когнітивна сфера досягає базового рівня сформованості, а подальша оцінка ступеню придатності гравця до досягнення успіху на високому рівні, має відбуватись індивідуально та з урахуванням вимог ігрової діяльності у професійному («дорослому») ІКВС та відповідно до специфічних вимог окремого ігрового амплуа. Діагностика ряду когнітивних здібностей юних спортсменів різного віку (від 11-ти до 17-ти років) дозволила встановити темпи формування їх когнітивної сфери та вікові межі виходу на плато. Отримані дані можуть слугувати орієнтиром в процесі відбору спортсменів ІКВС (футболістів, зокрема) відповідних вікових груп.

Список використаних джерел

1. Байрачний О.В. Поширення цифрових технологій як фактор впливу на формування та прояв уваги спортсменів-футболістів 15 років // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15: зб. наукових праць / Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. Випуск 6 (137) 21. С 22-26.
2. Височіна Н.Л. Психологічне забезпечення у системі підготовки спортсменів в олімпійському спорті: монографія. - Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 384с.
3. Гринь О.Р., Воронова В.І. Система психологічного забезпечення підготовки спортсменів як проблема сучасної психології спорту // Спортивний вісник Придніпров'я. 2015. №3. С. 29-34.
4. Коробейникова Е. Ю. Леонов С.В., Поліканова І.С. Психологічні особливості уваги у стрільців з луку. // Національний психологічний журнал. 2017. С. 35–45.

5. Найдіффер Р. Увага у спорті. Психологія уваги. К.: ЧеРо, 2001. С. 761-800.
6. Шамич О.М. Фізична культура і спорт як основа здоров'я і благополуччя особистості: навчальний посібник /О.М. Шамич, Л.З. Сердюк, Г.В. Іваннікова/ –К.: Талком, 2023. – 131 с. <https://repository.knuba.edu.ua/items/0556ed25-7d1e-40cd-bfd3-0b908aefa24d>
7. Шинкарук О. А. Теорія і методика підготовки спортсменів: управління, контроль, відбір, моделювання та прогнозування в олімпійському спорті: навчальний посібник. – К.: НВП Поліграфсервіс, 2013. 136 с.
8. E. Bruce Goldstein Cognitive Psychology: Connecting Mind, Research, and Everyday Experience. Third Edition: Wadsworth, 2011. 444p.
9. Gilbourne D. Tales from the Field: Personal Reflections in the Provision of Psychological Support in the Professional Soccer // Psychology of Sport and Exercises. 2006. №7. P.331.
10. Jansen P., Lehmann J. Mental rotation performance in soccer players and gymnasts in an object-based mental rotation task//Advance Cognitive Psychology. 2013. Vol.6, №9. P. 92-98.
11. Karbach J., Verhaeghen P. Making work in g-memory work: a meta-analysis of executive-control and working memory training in older adults// Psychology Science. 2014. Vol.8, №25. P. 125-129.
12. Memmert D., Simons D., Grimme T. The relationship between visual attention and expertise in sports// Psychology of Sport and Exercises. 2009. Vol.4, №10. P. 146-151.
13. Van Biesen D., McCulloch K., Vanlandewijck Y. Profiles in Competitive Track Races: Regulation of Exercise Intensity is Related to Cognitive Ability// Front Physiology. 2016. Vol.4, №7. P. 624-630.

УДК 796.332.015.14'06

Човнюк Юрій Васильович,

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри фізичного виховання і спорту

Київського національного університету

будівництва та архітектури;

Холодов Володимир Володимирович,

здобувач вищої освіти навчальної групи ФВСм-23

Київського національного університету

будівництва та архітектури

РОЗВИТОК КОГНІТИВНИХ ПРОЦЕСІВ СПОРТСМЕНІВ МЕТОДОМ АУТОГЕННИХ (МЕДИТАЦІЙНИХ) ТРЕНУВАНЬ

Сучасні тренери-фахівці з різних видів спорту практикують медитацію (як аутогенне тренування) й глибоко переконані, що вона допомагає здолати тривожність й стреси, не допустити депресію, а ще покращує пам'ять та когнітивні здібності спортсменів. У США та Британії ведуться серйозні

<i>Супрун Дар'я Миколаївна, Супрун Микола Олексійович</i> СУЧАСНА ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ В КОНТЕКСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО ПІДХОДУ: ПРАКТИКИ ЄС.....	437
<i>Сушков Олег Олександрович</i> ЩОДО РОЗВИТКУ МЕДІАОСВІТИ ЯК ТЕХНОЛОГІЇ.....	440
<i>Табака Микита Павлович, Красильник Юрій Семенович</i> ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ДИСКУСІЇ.....	443
<i>Токунова Анастасія Володимирівна, Рошканюк Вадим Михайлович,</i> <i>Чавостін Дмитро Анатолійович</i> ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ЖІНОК У ПИТАННІ ПОМ'ЯКШЕННЯ НАСЛІДКІВ ЗМІНИ КЛІМАТУ.....	448
<i>Храбан Тетяна Євгенівна</i> НА ШЛЯХУ ДО ГЕНДЕРНО ЗБАЛАНСОВАНОГО ЛІДЕРСТВА У СЕКТОРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	451
<i>Човнюк Юрій Васильович, Довбик Тимофій Олександрович</i> АЛГОРИТМ УПРАВЛЯЮЧИХ ДІЙ ТРЕНЕРА/СПОРТИВНОГО ПЕДАГОГА ЗАДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЗАДАЧ Й ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	456
<i>Човнюк Юрій Васильович, Гундер Ярослав Валерійович</i> ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ БІОМЕХАНІЧНИХ ЕРГОГЕННИХ ЗАСОБІВ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ І СПОРТІ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ.....	461
<i>Човнюк Юрій Васильович, Гундер Ярослав Валерійович</i> СУЧАСНІ МЕХАНІЧНІ ТА БІОМЕХАНІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ Й ТРЕНАЖЕРНІ СИСТЕМИ У ПРАКТИЦІ ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ.....	465
<i>Човнюк Юрій Васильович, Холодов Володимир Володимирович</i> РОЛЬ КОГНІТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ КРИТЕРІЇВ ВІДБОРУ ТА ОРІЄНТАЦІЇ СПОРТСМЕНІВ РІЗНИХ ВІКОВИХ КАТЕГОРІЙ ІГРОВИХ КОМАНДНИХ ВИДІВ СПОРТУ.....	470
<i>Човнюк Юрій Васильович, Холодов Володимир Володимирович</i> РОЗВИТОК КОГНІТИВНИХ ПРОЦЕСІВ СПОРТСМЕНІВ МЕТОДОМ АУТОГЕННИХ (МЕДИТАЦІЙНИХ) ТРЕНУВАНЬ.....	474

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
В КОНТЕКСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Збірник матеріалів

VII Міжнародної конференції

(Київ, 14 листопада 2024 року)

Керівник видавничого проєкту *Віталій Зарицький*

Підписано до друку 03.01.2025. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. аркушів – 42,31. Обл.-вид. аркушів – 35,24.
Тираж 300

Виготовлювач: ТОВ «Видавництво Ліра-К»
Свідоцтво № 3981, серія ДК.
03142, м. Київ, вул. В. Стуса, 22/1
тел.: (050) 462-95-48; (067) 820-84-77
Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net